

עד היכן גזרו דם בתולים?

לכבוד העורך,

קראתי בעיון את דבריו של ידידי הרב יואל קטן יצ"ו באסיא¹ ומכיון שמדובר על השלכות מעשיות מרחיקות לכת, אמרתי אשיחה וירוח לי.

בעל המאמר שם מציע, שאישה שראתה דם בתולים, לאחר שנבעלה בעבר ולא ראתה דם, ייחשב לה הדבר כדם מכה ותהיה טהורה לבעלה.

בנושא דם בתולים בגמ' שני שלבים, שלב ראשון דברי ב"ש וב"ה במשנה בדף סד: ובסוגיא הדנה בדבריהם. שלב שני בדף סה: "דתניא רבוחינו חזרו ונמנו בועל בעילת מצוה ופורש". מוסכם על כולם שדם בתולים כשלעצמו הוא דם מכה וטהור כדם הזב מן החוטם. השלב הראשון בסוגיא עוסק באומדנא עד מתי ניתן לתלות שהדם הוא מהבתולים, וממתי יש לחשוש שמדובר בדם נידה. בין אם נניח שמחלוקת ב"ש וב"ה היא מדאורייתא ובין אם נאמר שמחוסר ידיעה החמירו מדרבנן, עד גבול מסויים, ברור שההנחה הבסיסית בסוגיא היא שאין לנו אפשרות לברר את מקור הדם ולכן מספק מרגע מסויים יש לחשוש לדם נידה.

לעומת זאת לאחר שחזרו ונמנו אע"פ שלפי האומדנא אכן מדובר בדם בתולים גזרו ואסרו דם זה.

ידוע בשערים המצויינים בהלכה דברי הגאונים והראשונים בהסבר גזירת דם בתולים ואכמ"ל. המשותף לכולם היא ההנחה דלעיל שמדובר במצב שיש אומדנא שהיה לה דם בתולים ואעפ"כ גזרו. נדמה לי שכונ"ע יודו שבבעילה ראשונה או שניה האשה נאסרת גם אם יוכח בבדיקה או במעבדה שמדובר בדם בתולים. מסיבות שונות חששו חכמים שאם נתיחס לדם בתולים כדם המכה עלולים להקל גם בדם נידה, ועל כן גזרו על דם זה.

בס' קפ"ז לגבי רדמ"ת נפסק להלכה שאם היתה ביאה ללא דם אין לתלות בדם בתולים. המקור לכך במסכת נידה בדף יא: אינו עוסק ברדמ"ת אלא בשאלה הבסיסית עד מתי ניתן לתלות בדם בתולים ולטהר את האשה. הגמ' שם מביאה את המשנה, מחלוקת ב"ש וב"ה, ועל כך אומר רב גידל בשם שמואל "לא שנו אלא שלא פסקה מחמת תשמיש" ברור שדינו של שמואל עוסק בשלב שלפני שחזרו ונמנו, כאשר אם נתלה בדם בתולים האשה טהורה ואם לאו היא טמאה. הלכה זו שהיתה לכאורה צריכה להופיע בדיני דם בתולים בס' קצ"ג הועברה לדיני רדמ"ת, והסיבה לכך פשוטה.

1. הרב יואל קטן, עד מתי קיימת גזירת דם בתולים?, אסיא נו (יד, ד), עמ' 45-43 (תשנ"ו).
לעיל עמ' 411-409.

הלכה זו עוסקת באומדנא לגבי מקור הדם, אין לאומדנא הזאת שום משמעות בדיני דם בתולים, לאחר שגזרו שגם דם הידוע כדם בתולים טמא.

לגבי רדמ"ת כאשר מדובר לאסור אישה לבעלה, אין התחשבות כלל בגזירה של חזרו ונמנו, שם השאלה היא מה מקור הדם ולכן שם ניתן להשתמש בכך שלא ראתה דם בביאה הקודמת, כדי לקבוע שיש לחשוש לדם נידה. הניסיון להשתמש בהגדרה שנאמרה לפני גזירת דם בתולים, על מנת להגדיר את גזירת חזרו ונמנו הוא מחדש מאד, וזקוק לכאורה למקור מפורש. בגמ' שם משמע לכאורה להיפך, "אמר עולא כי הווי בה ר' יוחנן ור"ל בתינוקת לא הווי מסקי מינה אלא כדמסיק תעלא מבי כרבא" מסביר רש"י "לא ילפינן מפרקא דמתניתין מידי אלא מברייתא וכרבותינו..." נראה שהדברים מדברים בעד עצמם – אין להשליך כלל מהדינים שלפני הגזירה למה שאחריה.

יתירה מזאת מצד הסברא ודאי שניתן לומר שככל שהחשש לדם נידה גדול יש יותר מקום לגזור, ואם גזרו בשלב שבדרך כלל הדם הוא מהבתולים מדוע שלא יגזרו בשלב שבדרך כלל הדם הוא דם נידה.

בס' קפ"ז פסק הרמ"א לגבי רדמ"ת, שאפ' כשלא היתה ביאה ללא דם, אם לא חשה בכאבים אינה יכולה לתלות בדם בתולים. האם גם כאן יאמר הרב קטן שניתן להסיק, שאין גזרת דם בתולים כשלא חשה כאבים. ואם לאו מה ההבדל? וגם אם ימצא הבדל בסברא מה המקור בגמ' ובראשונים שניתן לסמוך עליו, האם נוכל מסברא לחדש חילוקי לקולא, בידין שמצוי מאד ולא ימלט מהראשונים או האחרונים להזכירו?

בס' קפ"ז לגבי רדמ"ת מובא הדין הנ"ל לגבי אישה שראתה בתשמיש לאחר שהיתה ביאה ללא דם. הפת"ש מביא שם אחרונים המדגישים שדין זה נאמר לחומרא רק כאשר היתה ביאה גמורה – ולא ראתה דם, אם הביאה האחרונה שבה מצאה דם היתה יותר חזקה מהביאה שלפניה עדין ניתן לתלות בדם בתולים. גם אם נאמץ את החילוק הנ"ל לקולא, ברור לכאורה שנצטרך לסייג זאת בכך שהיתה ביאה גמורה שלא ראתה דם. כידוע החתנים מתקשים לא פעם להגיע לביאה גמורה בפעמים הראשונות, ולפעמים מתקשים להגדיר זאת. יתרה מזאת ההנחה הבסיסית בס' קפ"ז היא, שאם היתה ביאה ללא דם, הדם שאח"כ הוא דם נידה ברמת ודאות כזו שניתן להוציא אישה מבעלה אע"פ שהנטייה היא להקל בספיקות לגבי רדמ"ת. אם ככל אופן התברר בבדיקת רופאה שמדובר בדם בתולים, הרי שקיים סיכוי גדול שהעובדה שלא ראתה בביאה הקודמת היא בגלל שלא היתה ביאה גמורה וממילא נפל פיתא בכירא. קבלת דברי הרב יואל מביאים למצב בו שלוש נשים ראו דם בכיאה, נבדקו על ידי רופאה ונמצא שנשאר קרום

בתולים. זו שתמיד ראתה דם טמאה, זו שלא ראתה דם בכיאה הקודמת אבל לא היתה ביאה גמורה טמאה, ואילו זו שלא ראתה דם גם בגמר ביאה טהורה. לענ"ד מצב זה אינו עולה בקנה אחד עם הגזירה של נמנו וגמרו שבאה להשוות בין כל הנשים – ואסרה תלייה בדם בתולים.

לולא דמיסתפינא נלענ"ד שגבול הגזירה אינו תלוי בעובדה ששימשה ללא ראיית דם אלא במצב הרפואי של הבתולים. ייתכן שהגזירה נאמרה רק בדם בתולים טבעי ורגיל הכלה לאחר כמה ביאות. אם הרופאה קבעה שהיתה הסתבכות ויש שם מכה הגורמת לדם החורג ממצב סביר של בתולים, ובדרך כלל במקרה כזה גם נדרש טיפול רפואי כלשהו לריפוי המקום, ייתכן שנוכל לראות זאת כמכה רגילה ולתלות בה את הדם. לא אאריך כעת בביסוס הצעה זו מכיון שהנני עוסק בתגובה בלבד, וראוי שגדולי ההוראה יחוו דעתם בנידון.

הרב שלמה לוי

מקור: אסיא נז-נח, עמ' 214-216 (1996)